

TÜRKİYE’DE DEVLETÇİLİK NE ZAMAN BAŞLADI?

Aydınlık Gazetesi, 9 Aralık 2017

Yıldırım Koç

Geçenlerde katıldığım bir toplantıda Türkiye’de devletçiliğin 1930’lu yıllarda başladığı ileri sürüldü. Sanki Kemalist devrimde devletçiliğin öneminin farkına ancak 1930’larda varılmış gibi bir izlenim yaratıldı. Başka bazı görüşmelerde de bu anlayışın yaygın olduğunu gözlemlemiştim.

Türkiye’de devletçiliği 1930’lardan başlatma eğiliminin mimarı, yanılmıyorsam, çok sevdiğim ve saydığım Korkut Boratav Hocam. Korkut Hoca, 1974 yılında yayımlanan **Türkiye’de Devletçilik** (Gerçek Yay., s.11) kitabında şöyle yazıyordu: “Devletçilik uygulamaları belirgin biçimde 1932 yılı ile başlar. 1929-1931 yıllarında bu yeni yolun habercisi sayılabilecek bazı işaretler yok değildir.”

Korkut Hoca’nın **Türkiye İktisat Tarihi (1908-2005)** isimli kitabında da (11. Baskı, İmge Yay., 2003, s.59) 1930-1939 dönemi “korumacılık ve devletçilik” olarak nitelendiriliyor.

Kemalist Devrim’in devletçilik unsuru Atatürk’ün aklına ancak 1930’larda, 1929 Büyük Buhranı sonrasında mı geldi; yoksa Mustafa Kemal Paşa daha başından beri devletçi miydi?

TÜRKİYE’DE DEVLETÇİLİK CUMHURİYET’İN İLK YILLARINDA BAŞLAR

Mustafa Kemal Paşa, İttihatçılar gibi, “devlet sosyalizmi” kavramını kullanıyordu. Daha 1919 yılında Havza’da bir Sovyet Rusya delegasyonu ile yaptığı görüşmede, savdukları görüşün devlet sosyalizmi olduğunu belirtmişti. Nitekim, daha sonra Hakimiyeti Milliye Gazetesi’nde de bu konuda çeşitli yazılar yayımlandı. Devlet sosyalizmi ile kastedilen, 1923’ten itibaren uygulanan devletçi ağırlıklı karma ekonomidir. (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldırım Koç, **Kemalist Devrim, CHP ve İşçi Sınıfı**, Kaynak Yay., İst., 2013, s.174-180)

Diğer bir deyişle, Kemalist Devrim’de devletçilik unsurunun kabulü ve uygulanması 1930’lu yıllarda başlamadı. Bu anlayış, Mustafa Kemal Paşa’nın düşünce sistemi içinde başından itibaren vardı ve 1923 yılından itibaren uygulamaya konuldu. 1930’lu yıllarda bu anlayış ve uygulama daha da pekiştirildi. Bunun bir nedeni, Lozan Antlaşması’nda gümrüklere ilişkin bazı kısıtlamaların 1929 yılında sona ermesi ve 1929 Büyük Buhranı’nın yıkıcı etkisiydi. Ancak devletçilik uygulaması Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte başladı.

DEVLETÇİLİK YALNIZCA DEVLET FABRİKALARI DEĞİLDİR

Devletçilik ekonomik ve toplumsal yaşamda devletin doğrudan müdahalesi veya yönlendirmesidir. Ekonomik ve toplumsal yaşamda devletçiliğin uygulandığı alanlar, tarımdır, ulaştırmadır, sanayidir, madenlerdir, sağlık hizmetleridir, eğitimidir, vb.

Önümüzdeki günlerdeki köşe yazılarımda devletçiliği 1930’larda başlatan anlayışın yanlışlığını göstermek amacıyla 1920’li yıllardan itibaren başlatılan devletleştirme örneklerini ele alacağım.

Kırsal bölgelerdeki geniş arazilerin ve kentlerdeki bazı gayrimenkullerin devletleştirilmesi 1920’li yıllarda gerçekleştirildi.

Osmanlı döneminde ülkedeki bütün üretimini yöneten ve sigara üretimini gerçekleştiren Reji’nin devletleştirilmesi ve bu alandaki ekonomik faaliyetin devletin denetimi altına alınması 1920’li yıllardadır.

Yabancıların elindeki bazı limanlar 1920’li yıllarda devletleştirildi.

Yabancı şirketler tarafından yapıp işletilen demiryollarının devletleştirilmesi ve devlet kontrolü altında yeni demiryolu yapımına girilmesi 1920’li yıllarda gerçekleştirildi.

Sağlık hizmetlerinin devletçilik anlayışıyla yürütülmesi 1920’li yılların ürünüdür.

Eğitim de 1924 yılından itibaren devletçilik anlayışıyla yürütüldü.

Atatürk açısından devletçilik, ekonomik bağımsızlığın temeli olmanın yanı sıra, Osmanlı’dan devralınan halkı, milletleştirmenin de bir aracıydı.